

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)
της 20ής Ιανουαρίου 2009*

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-350/06 και C-520/06,

με αντικείμενο αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, τις οποίες υπέβαλαν το Landesarbeitsgericht Düsseldorf (Γερμανία) (C-350/06) και το House of Lords (Ηνωμένο Βασίλειο) (C-520/06), με αποφάσεις της 2ας Αυγούστου και της 13ης Δεκεμβρίου 2006, που περιήλθαν αντιστοίχως στο Δικαστήριο στις 21 Αυγούστου και στις 20 Δεκεμβρίου 2006, στο πλαίσιο των δικών

Gerhard Schultz-Hoff (C-350/06)

κατά

Deutsche Rentenversicherung Bund,

και

Stringer κ.λπ. (C-520/06)

* Γλώσσες διαδικασίας: η γερμανική και η αγγλική.

κατά

Her Majesty's Revenue and Customs,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους B. Σκουρή, Πρόεδρο, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts και A. Ó Caoimh, προέδρους τμήματος, K. Schieman, J. Makarczyk, P. Küris, E. Juhász, Γ. Αρέστη, E. Levits (εισηγητή) και L. Bay Larsen, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: V. Trstenjak
γραμματέας: J. Swedenborg, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 20ής Νοεμβρίου 2007,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— ο Deutsche Rentenversicherung Bund, εκπροσωπούμενος από τον J. Littig, Rechtsanwalt,

- οι *Stringer* κ.λπ., εκπροσωπούμενοι από τους *C. Jeans*, QC, και *M. Ford*, barrister, κατ' εντολήν της *V. Phillips*, solicitor,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους *M. Lumma* και *C. Blaschke*,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τη *Z. Bryanston-Cross*, επικουρούμενη από τον *T. Ward*, barrister,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την *L. Van den Broeck*,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον *T. Boček*,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον *I. M. Braguglia*, επικουρούμενο από τη *W. Ferrante*, avvocato dello Stato,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη *C. Wissels*,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την *E. Ośniecka-Tamecka*,

— η Σλοβενική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την M. Remic,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον M. van Beek,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 24ης Ιανουαρίου 2008,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- ¹ Οι αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 7 της οδηγίας 2003/88/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας (ΕΕ L 299, σ. 9).
- ² Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο δύο ένδικων διαφορών μεταξύ, αφενός, του G. Schultz-Hoff και του πρώην εργοδότη του, Deutsche Rentenversicherung Bund (στο εξής: DRB), και, αφετέρου, διαφόρων υπαλλήλων, ορισμένοι εκ των οποίων απολύθηκαν, και του εργοδότη ή πρώην εργοδότη τους, Her Majesty's Revenue and Customs, σχετικά με τα ζητήματα αν εργαζόμενος ο οποίος απουσιάζει με αναρρωτική άδεια δικαιούται να λάβει ετήσια άδεια μετ' αποδοχών κατά τη διάρκεια της ως άνω αναρρωτικής άδειας και αν, ενδεχομένως δε και σε ποια έκταση, εργαζόμενος ο οποίος απουσιάζει με αναρρωτική άδεια κατά τη διάρκεια ολόκληρης ή μέρους της περιόδου

αναφοράς και/ή μιας περιόδου μεταφοράς δικαιούται χρηματική αποζημίωση για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών η οποία δεν έχει ληφθεί κατά το χρονικό σημείο κατά το οποίο λήγει η σχέση εργασίας.

Το νομικό πλαίσιο

³ Το άρθρο 1 της οδηγίας 2003/88 προβλέπει τα εξής:

«Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής

1. Η παρούσα οδηγία καθορίζει τις στοιχειώδεις προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας όσον αφορά την οργάνωση του χρόνου εργασίας.

2. Εφαρμόζεται:

α) στις ελάχιστες περιόδους [...] ετήσιας άδειας [...]

[...]»

4 Το άρθρο 7 της ως άνω οδηγίας έχει ως εξής:

«Ετήσια άδεια

1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να παρέχεται σε όλους τους εργαζομένους ετήσια άδεια μετ' αποδοχών διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων εβδομάδων, σύμφωνα με τους όρους που προβλέπουν οι εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές για την απόκτηση του σχετικού δικαιώματος και τη χορήγηση της άδειας.

2. Η ελάχιστη περίοδος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών μπορεί να αντικαθίσταται από χρηματική αποζημίωση μόνον σε περίπτωση τερματισμού της εργασιακής σχέσης.»

5 Το άρθρο 17 της οδηγίας 2003/88 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν από ορισμένες διατάξεις της ως άνω οδηγίας. Ως προς το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας δεν επιτρέπεται καμία παρέκκλιση.

Οι διαφορές της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

Υπόθεση C-520/06

6 Οι αναιρεσείοντες της κύριας δίκης κατανέμονται σε δύο κατηγορίες.

- 7 Η πρώτη κατηγορία αφορά εργαζόμενο που απουσίαζε από την εργασία του επί πολλούς μήνες με αναρρωτική άδεια επ' αόριστον. Κατά τη διάρκεια αυτής της αναρρωτικής άδειας, ανακοίνωσε στον εργοδότη του την πρόθεσή του να λάβει κάποιες ημέρες ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών εντός δύο μηνών από της αιτήσεώς του.
- 8 Οι εργαζόμενοι που ανήκουν στη δεύτερη κατηγορία ευρίσκονταν, πριν από την απόλυσή τους, σε μακροχρόνια αναρρωτική άδεια. Ζήτησαν αποζημίωση διότι δεν είχαν λάβει ετήσια άδεια μετ' αποδοχών κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς, μόνο χρονικό διάστημα κατά το οποίο είναι δυνατή η λήψη της ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών σύμφωνα με το βρετανικό δίκαιο.
- 9 Οι εργαζόμενοι και των δύο κατηγοριών δικαιώθηκαν από το Employment Tribunal. Το Employment Appeal Tribunal απέρριψε τις εφέσεις του εργοδότη, αλλά επέτρεψε την άσκηση εφέσεως ενώπιον του Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division), το οποίο δικαίωσε τον εργοδότη.
- 10 Οι αναιρεσείοντες της κύριας δίκης άσκησαν αναίρεση ενώπιον του House of Lords, το οποίο αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 [...] την έννοια ότι εργαζόμενος που ευρίσκεται σε αναρρωτική άδεια για αόριστο χρονικό διάστημα έχει δικαίωμα i) να προσδιορίσει μία μελλοντική χρονική περίοδο ως ετήσια άδεια μετ' αποδοχών και ii) να λάβει ετήσια άδεια μετ' αποδοχών, σε αμφότερες δε τις περιπτώσεις κατά τη διάρκεια χρονικής περιόδου κατά την οποία άλλως θα ευρισκόταν σε αναρρωτική άδεια;

- 2) Αν κράτος μέλος κάνει χρήση της διακριτικής του ευχέρειας να αντικαταστήσει την ελάχιστη περίοδο ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών με χρηματική αποζημίωση εφόσον λυθεί η εργασιακή σχέση, σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 [...], σε περίπτωση που ο εργαζόμενος απουσίασε με αναρρωτική άδεια για ολόκληρη ή μέρος της περιόδου αναφοράς κατά την οποία λύεται η εργασιακή σχέση, τάσσει το άρθρο 7, παράγραφος 2, [της ως άνω οδηγίας] προϋποθέσεις ή θεσπίζει κριτήρια βάσει των οποίων είναι δυνατόν να κριθεί αν πρέπει να καταβληθεί η εν λόγω αποζημίωση ή πώς πρέπει να υπολογιστεί»

Υπόθεση C-350/06

- 11 Ο G. Schultz-Hoff, εκκαλών της κύριας δίκης, απασχολούνταν από την DRB από την 1η Απριλίου 1971. Από το 1995, ο G. Schultz-Hoff, ο οποίος χαρακτηρίστηκε ως βαρέως ανάπηρος, διήλθε περιόδους ανικανότητας λόγω ασθένειας που εναλλάσσονταν με περιόδους ικανότητας προς εργασία. Το 2004 ήταν σωματικά ικανός προς εργασία έως τις αρχές Σεπτεμβρίου. Ακολουθώς έλαβε αναρρωτική άδεια χωρίς διακοπή μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2005, ημερομηνία κατά την οποία λύθηκε η σχέση εργασίας.
- 12 Με έγγραφο της 13ης Μαΐου 2005, ο G. Schultz-Hoff ζήτησε από τον DRB να του χορηγήσει από 1ης Ιουνίου 2005 την ετήσια άδεια μετ' αποδοχών του ημερολογιακού έτους 2004, που ήταν η περίοδος αναφοράς. Στις 25 Μαΐου 2005, η αίτηση απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι η αρμόδια ιατρική υπηρεσία έπρεπε να διαπιστώσει προηγουμένως ότι ο ενδιαφερόμενος ήταν ικανός προς εργασία. Τον Σεπτέμβριο του 2005, ο DRB διαπίστωσε την ανικανότητα του G. Schultz-Hoff προς εργασία και, ως συνταξιοδοτικός φορέας, του χορήγησε αναδρομικώς από 1ης Μαρτίου 2005 σύνταξη επί μη καθοριζόμενο χρόνο.

- 13 Ο G. Schultz-Hoff άσκησε αγωγή ενώπιον του Arbeitsgericht Düsseldorf ζητώντας να του καταβληθούν αποζημιώσεις για τη μη ληφθείσα ετήσια άδεια μετ' αποδοχών των ημερολογιακών ετών 2004 και 2005, που ήταν οι περίοδοι αναφοράς.
- 14 Ο DRB υποστηρίζει ότι η ανικανότητα του ενδιαφερομένου προς εργασία συνεχίζεται μέχρι σήμερα και επομένως υπερβαίνει την περίοδο μεταφοράς που χορηγείται σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 3, του ομοσπονδιακού νόμου περί αδειών (Bundesurlaubsgesetz) της 8ης Ιανουαρίου 1963, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης, στον εργαζόμενο ο οποίος δεν μπόρεσε να λάβει την ετήσια άδειά του κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς για αποχρώντες λόγους που αφορούν την επιχείρηση ή το πρόσωπο του εργαζομένου. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με το γερμανικό δίκαιο, τα δικαιώματα ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών είχαν αποσβεστεί και ο G. Schultz-Hoff δεν δικαιούνταν χρηματική αποζημίωση για μη ληφθείσα ετήσια άδεια μετ' αποδοχών.
- 15 Το Arbeitsgericht Düsseldorf απέρριψε την αγωγή του G. Schultz-Hoff και αυτός άσκησε έφεση ενώπιον του Landesarbeitsgericht Düsseldorf.
- 16 Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι, σύμφωνα με τις σχετικές εθνικές διατάξεις, όπως τις ερμηνεύει το Bundesarbeitsgericht, το δικαίωμα του εργαζομένου σε χρηματική αποζημίωση για μη ληφθείσα ετήσια άδεια μετ' αποδοχών αποσβέννυται κατά τη λήξη του οικείου ημερολογιακού έτους και το αργότερο κατά τη λήξη μιας περιόδου μεταφοράς η οποία, με την εξαίρεση παρεκκλίσεως υπέρ του εργαζομένου η οποία προβλέπεται από συλλογική σύμβαση εργασίας, έχει τρίμηνη διάρκεια. Αν ο εργαζόμενος ήταν ανίκανος προς εργασία μέχρι τη λήξη αυτής της περιόδου μεταφοράς, η ετήσια άδεια μετ' αποδοχών που δεν ελήφθη δεν πρέπει να αντισταθμιστεί, κατά τη λήξη της σχέσεως εργασίας, με χρηματική αποζημίωση.
- 17 Το Landesarbeitsgericht Düsseldorf, αμφιβάλλοντας για το αν το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88 επιτρέπει αυτήν τη νομολογία του Bundesarbeitsgericht, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Έχει το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 [...] την έννοια ότι οι εργαζόμενοι πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνουν ετήσια άδεια μετ' αποδοχών διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων εβδομάδων, και ότι, ειδικότερα, πρέπει σε μεταγενέστερο χρόνο να χορηγείται στον εργαζόμενο άδεια την οποία δεν έλαβε λόγω ασθένειας κατά την περίοδο αναφοράς, ή μπορεί να προβλέπεται από εθνικές διατάξεις και/ή εθνικές πρακτικές ότι η αξίωση για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών αποσβέννυται αν οι εργαζόμενοι κατά την περίοδο αναφοράς, πριν από τη χορήγηση της άδειας, ασθενούν και καθίστανται ανίκανοι προς εργασία, δεν επανακτούν δε την ικανότητά τους προς εργασία πριν από τη λήξη της περιόδου αναφοράς ή της καθοριζόμενης από τον νόμο, από συλλογική σύμβαση ή από ατομική σύμβαση περιόδου μεταφοράς;
- 2) Έχει το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 [...] την έννοια ότι οι εργαζόμενοι, σε περίπτωση λήξεως της σχέσεως εργασίας, έχουν οπωσδήποτε αξίωση για χρηματική αποζημίωση ως αντιστάθμιση οφειλομένης, αλλά μη ληφθείσας άδειας (χρηματική αποζημίωση για μη ληφθείσα άδεια), ή μπορούν εθνικές νομοθετικές διατάξεις και/ή εθνικές πρακτικές να προβλέπουν ότι οι εργαζόμενοι δεν δικαιούνται χρηματική αποζημίωση για μη ληφθείσα άδεια, αν αυτοί μέχρι τη λήξη της περιόδου αναφοράς και της συνακόλουθης περιόδου μεταφοράς ασθενούν και είναι ανίκανοι προς εργασία και/ή αν αυτοί μετά τη λήξη της σχέσεως εργασίας λαμβάνουν σύνταξη λόγω μειωμένης ικανότητας βιοπορισμού ή αναπηρίας;
- 3) Σε περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο απαντήσει καταφατικά στο πρώτο και το δεύτερο ερώτημα:

Έχει το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88 [...] την έννοια ότι η αξίωση για ετήσια άδεια ή για χρηματοοικονομικής φύσεως αντιστάθμισμα προϋποθέτει ότι ο εργαζόμενος πράγματι εργάστηκε κατά την περίοδο αναφοράς, ή γεννάται η αξίωση ακόμα και σε περίπτωση δικαιολογημένης απουσίας (λόγω ασθένειας) ή αδικαιολόγητης απουσίας καθ' όλη την περίοδο αναφοράς;»

- 18 Δεδομένης της συνάφειας των δύο υποθέσεων των κυρίων δικών, η οποία επιβεβαιώθηκε κατά την προφορική διαδικασία, πρέπει να συνεκδικασθούν προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 19 Καταρχάς, πρέπει να σημειωθεί ότι η διάρκεια των επίμαχων στις υποθέσεις των κυρίων δικών αναρρωτικών αδειών δεν υπερέβη τη διάρκεια των περιόδων αναφοράς που ισχύουν για την ετήσια άδεια μετ' αποδοχών, σύμφωνα με το αντίστοιχο σε καθεμία από τις ως άνω υποθέσεις εθνικό δίκαιο.

Επί του δικαιώματος λήψεως ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών κατά τη διάρκεια περιόδου η οποία περιλαμβάνεται σε αναρρωτική άδεια

- 20 Με το πρώτο ερώτημα που θέτει στην υπόθεση C-520/06, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι απαγορεύει εθνικές διατάξεις ή πρακτικές που προβλέπουν ότι εργαζόμενος ο οποίος ευρίσκεται σε αναρρωτική άδεια δεν δικαιούται να λάβει ετήσια άδεια μετ' αποδοχών κατά τη διάρκεια περιόδου η οποία περιλαμβάνεται σε αναρρωτική άδεια.

- 21 Όλες οι κυβερνήσεις και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εκτιμούν με τις παρατηρήσεις τους ότι στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση.

- 22 Σύμφωνα με πάγια νομολογία, το δικαίωμα κάθε εργαζομένου για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών πρέπει να θεωρηθεί ως αρχή του κοινοτικού κοινωνικού δικαίου με ιδιαίτερη σημασία, από την οποία δεν χωρεί παρέκκλιση και της οποίας η εφαρμογή από τις αρμόδιες εθνικές αρχές μπορεί να γίνεται μόνον εντός των ορίων που προβλέπει ρητώς η ίδια η οδηγία 93/104/ΕΚ του Συμβουλίου, της 23ης Νοεμβρίου 1993, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας (ΕΕ L 307, σ. 18) (βλ. αποφάσεις της 26ης Ιουνίου 2001, C-173/99, BECTU, Συλλογή 2001, σ. I-4881, σκέψη 43 της 18ης Μαρτίου 2004, C-342/01, Merino Gómez, Συλλογή 2004, σ. I-2605, σκέψη 29, καθώς και της 16ης Μαρτίου 2006, C-131/04 και C-257/04, Robinson-Steele κ.λπ., Συλλογή 2006, σ. I-2531, σκέψη 48).
- 23 Ο εργαζόμενος πρέπει υπό κανονικές συνθήκες να μπορεί να απολαύει πραγματικής αναπαύσεως, χάριν αποτελεσματικής προστασίας της ασφάλειας και της υγείας του, δεδομένου ότι το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 επιτρέπει την αντικατάσταση του δικαιώματος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών από χρηματική αποζημίωση μόνο στην περίπτωση λύσεως της σχέσεως εργασίας (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσες αποφάσεις BECTU, σκέψη 44, και Merino Gómez, σκέψη 30).
- 24 Επιπλέον, το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/88 δεν καταλέγεται μεταξύ των διατάξεων από τις οποίες η οδηγία επιτρέπει ρητά παρεκκλίσεις.
- 25 Δεν αμφισβητείται ότι ο σκοπός του δικαιώματος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών είναι να παράσχει στον εργαζόμενο τη δυνατότητα να αναπαυθεί και να έχει στη διάθεσή του ένα χρονικό διάστημα χαλαρώσεως και ψυχαγωγίας. Ο ως άνω σκοπός διαφέρει κατά τούτο από τον σκοπό του δικαιώματος αναρρωτικής άδειας. Το τελευταίο αυτό δικαίωμα απονέμεται στον εργαζόμενο για να μπορέσει να αναρρώσει από ασθένεια.
- 26 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι άδεια χορηγούμενη βάσει του κοινοτικού δικαίου δεν μπορεί να θίξει το δικαίωμα λήψεως άλλης άδειας χορηγούμενης βάσει του δικαίου αυτού (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Merino Gómez, σκέψεις 32 και 33 αποφάσεις της 14ης Απριλίου 2005, C-519/03, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου, Συλλογή 2005, σ. I-3067, σκέψη 33, καθώς και της 20ής Σεπτεμβρίου 2007, C-116/06, Kiiski, Συλλογή

2007, σ. I-7643, σκέψη 56). Ειδικώς με την προπαρατεθείσα απόφαση Merino Gómez κρίθηκε ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/104 έχει την έννοια ότι, στην περίπτωση που συμπίπτουν οι ημερομηνίες άδειας μητρότητας μιας εργαζομένης με εκείνες των ετήσιων αδειών που έχουν οριστεί γενικώς για το σύνολο του προσωπικού με συλλογική σύμβαση, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι πληρούνται οι επιταγές της εν λόγω οδηγίας σχετικά με την ετήσια άδεια μετ' αποδοχών.

27 Σε αντίθεση, όμως, προς τα δικαιώματα άδειας μητρότητας ή γονικής άδειας, τα οποία αποτελούσαν αντικείμενο της νομολογίας που παρατέθηκε στην ανωτέρω σκέψη, το δικαίωμα αναρρωτικής άδειας και ο τρόπος ασκήσεώς του δεν διέπονται, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, από το δίκαιο αυτό. Επιπλέον, η ερμηνεία του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/104 στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση Merino Gómez επιβαλλόταν από την ανάγκη να εξασφαλιστεί, ενόψει των άλλων κοινοτικών οδηγιών που είχαν εφαρμογή στην εν λόγω υπόθεση, η τήρηση των συναφών προς τη σύμβαση εργασίας δικαιωμάτων μιας εργαζόμενης γυναίκας στην περίπτωση άδειας μητρότητας.

28 Όσον αφορά το δικαίωμα ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών, από το γράμμα της οδηγίας 2003/88 και τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίσουν, στο εσωτερικό τους δίκαιο, τους όρους ασκήσεως και εφαρμογής του ως άνω δικαιώματος, προσδιορίζοντας τις συγκεκριμένες συνθήκες υπό τις οποίες οι εργαζόμενοι μπορούν να κάνουν χρήση του εν λόγω δικαιώματος, χωρίς όμως να εξαρτούν από οποιονδήποτε όρο την ίδια τη γένεση αυτού του δικαιώματος που απορρέει ευθέως από την ως άνω οδηγία (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση BECTU, σκέψη 53).

29 Επομένως, υπό τις συνθήκες αυτές, αφενός, το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 δεν απαγορεύει καταρχήν εθνικές διατάξεις ή πρακτικές σύμφωνα με τις οποίες εργαζόμενος ο οποίος ευρίσκεται σε αναρρωτική άδεια δεν δικαιούται να λάβει ετήσια άδεια μετ' αποδοχών κατά τη διάρκεια περιόδου η οποία περιλαμβάνεται σε αναρρωτική άδεια, υπό την επιφύλαξη πάντως ότι ο εν λόγω εργαζόμενος έχει τη δυνατότητα να ασκήσει το δικαίωμα που του απονέμει η ως άνω οδηγία κατά τη διάρκεια άλλης περιόδου.

30 Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, μολονότι το θετικό αποτέλεσμα της ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών για την ασφάλεια και την υγεία του εργαζομένου διασφαλίζεται πλήρως όταν η άδεια λαμβάνεται κατά τη διάρκεια του έτους για το οποίο προβλέπεται, δηλαδή κατά τη διάρκεια του τρέχοντος έτους, αυτός ο χρόνος αναπαύσεως δεν χάνει την αξία του από την άποψη του παραπάνω αποτελέσματος, αν χρησιμοποιηθεί σε μεταγενέστερη περίοδο (απόφαση της 6ης Απριλίου 2006, C-124/05, Federatie Nederlandse Vakbeweging, Συλλογή 2006, σ. I-3423, σκέψη 30).

31 Αφετέρου, η οδηγία 2003/88 δεν απαγορεύει ούτε εθνικές διατάξεις ή πρακτικές που επιτρέπουν σε εργαζόμενο ο οποίος ευρίσκεται σε αναρρωτική άδεια να λάβει ετήσια άδεια μετ' αποδοχών κατά τη διάρκεια μιας τέτοιας περιόδου.

32 Κατόπιν των ανωτέρω, στο πρώτο ερώτημα της υποθέσεως C-520/06 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει εθνικές διατάξεις ή πρακτικές σύμφωνα με τις οποίες εργαζόμενος ο οποίος ευρίσκεται σε αναρρωτική άδεια δεν δικαιούται να λάβει ετήσια άδεια μετ' αποδοχών κατά τη διάρκεια περιόδου η οποία περιλαμβάνεται σε αναρρωτική άδεια.

Επί του δικαιώματος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών σε περίπτωση αναρρωτικής άδειας κατά τη διάρκεια ολόκληρης ή μέρους της περιόδου αναφοράς, εφόσον η ανικανότητα προς εργασία συνεχίζεται κατά τη λήξη της εν λόγω περιόδου και/ή μιας περιόδου μεταφοράς που καθορίζεται από το εθνικό δίκαιο

33 Με το πρώτο ερώτημα στην υπόθεση C-350/06 και, επικουρικώς, με το τρίτο ερώτημα στην ίδια υπόθεση, στο μέτρο κατά το οποίο το ερώτημα αυτό αφορά το δικαίωμα αδειας και όχι τη χρηματική αποζημίωση για μη ληφθείσα ετήσια άδεια μετ' αποδοχών, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι απαγορεύει εθνικές διατάξεις ή πρακτικές σύμφωνα με τις οποίες το δικαίωμα ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών αποσβέννυται κατά τη λήξη της περιόδου αναφοράς και/ή μιας περιόδου μεταφοράς που καθορίζεται από το εθνικό δίκαιο ακόμη και όταν ο εργαζόμενος ευρισκόταν σε αναρρωτική άδεια κατά τη διάρκεια ολόκληρης ή μέρους της περιόδου αναφοράς και η ανικανότητά του προς εργασία συνεχίστηκε μέχρι τη λήξη της σχέσεως εργασίας.

34 Όπως τόνισε ιδίως η Γερμανική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, παραπέμποντας στη σκέψη 53 της προπαρατεθείσας αποφάσεως BECTU, από το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 προκύπτει ότι ο τρόπος εφαρμογής του δικαιώματος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών στα διάφορα κράτη μέλη διέπεται από τις εθνικές νομοθεσίες και/ή πρακτικές. Η εν λόγω κυβέρνηση συνάγει, ως εκ τούτου, ότι το ζήτημα της μεταφοράς της άδειας και, κατά συνέπεια, του προσδιορισμού μιας περιόδου κατά την οποία ένας εργαζόμενος, ο οποίος εμποδίστηκε να λάβει ετήσια άδεια μετ' αποδοχών κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς, εξακολουθεί να έχει τη δυνατότητα να λάβει την εν λόγω ετήσια άδεια ανήκει στους όρους ασκήσεως και εφαρμογής του δικαιώματος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών και διέπεται κατά συνέπεια από τις εθνικές νομοθεσίες και/ή πρακτικές.

35 Αν και το συμπέρασμα αυτό μπορεί καταρχήν να γίνει δεκτό, περιορίζεται πάντως από κάποια όρια.

36 Πρέπει επομένως να εξεταστεί ποια είναι τα όρια στην αρχή αυτή τα οποία είναι επιβεβλημένα υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υποθέσεως C-350/06.

— Αναρρωτική άδεια η οποία διαρκεί για ολόκληρη την περίοδο αναφοράς και συνεχίζεται κατά τη λήξη της εν λόγω περιόδου και/ή μιας περιόδου μεταφοράς

37 Καταρχάς, πρέπει να υπομνησθεί ότι οι αρχές της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας σχετικά με την οργάνωση του χρόνου εργασίας έχουν ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο της οδηγίας 2003/88, σύμφωνα με την έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αυτής.

38 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 4, της Συμβάσεως 132 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, της 24ης Ιουνίου 1970, περί της

ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών (αναθεωρηθείσα), «[...] οι απουσίες από την εργασία από λόγους ανεξάρτητους της θελήσεως του ενδιαφερόμενου εργαζομένου, όπως οι απουσίες λόγω ασθενείας, [...] συνυπολογίζονται στον χρόνο υπηρεσίας».

39 Οι διατάξεις σχετικά με τις ελάχιστες περιόδους αναπαύσεως που περιέχει το μέρος II της οδηγίας 2003/88 αφορούν ως επί το πλείστον «κάθε εργαζόμενο», όπως ακριβώς, ειδικότερα, το άρθρο 7, παράγραφος 1, αυτής σχετικά με το δικαίωμα ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών (προπαρατεθείσα απόφαση BECTU, σκέψη 46).

40 Επιπλέον, ως προς το ανωτέρω δικαίωμα, η οδηγία 2003/88 δεν πραγματοποιεί διάκριση μεταξύ των εργαζομένων που απουσιάζουν από την εργασία με σύντομη ή μακροχρόνια αναρρωτική άδεια κατά την περίοδο αναφοράς και εκείνων που πράγματι εργάστηκαν κατά την εν λόγω περίοδο.

41 Συνεπώς, όσον αφορά τους εργαζομένους που ευρίσκονται σε αναρρωτική άδεια η οποία έχει χορηγηθεί δεόντως, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να εξαρτήσουν το δικαίωμα ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών, που παρέχεται από την ίδια την οδηγία 2003/88 σε όλους τους εργαζομένους (προπαρατεθείσα απόφαση BECTU, σκέψεις 52 και 53), από υποχρέωση πραγματικής παροχής εργασίας κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς που καθορίζει το εν λόγω κράτος.

42 Εθνική διάταξη η οποία προβλέπει περίοδο μεταφοράς για ετήσια άδεια που δεν έχει ληφθεί κατά τη λήξη της περιόδου αναφοράς, σκοπεύει, καταρχήν, στο να παράσχει στον εργαζόμενο ο οποίος εμποδίστηκε να λάβει την ετήσια άδειά του μια πρόσθετη δυνατότητα λήψεως της εν λόγω άδειας. Ο καθορισμός μιας τέτοιας περιόδου συγκαταλέγεται στους όρους ασκήσεως και εφαρμογής του δικαιώματος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών και συνεπώς εμπίπτει, καταρχήν, στην αρμοδιότητα των κρατών μελών.

- 43 Συνεπώς, το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 δεν απαγορεύει, καταρχήν, εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει λεπτομερείς κανόνες για την άσκηση του δικαιώματος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών που απονέμεται ρητώς από την ως άνω οδηγία, οι οποίοι περιλαμβάνουν ακόμη και την απώλεια του εν λόγω δικαιώματος κατά τη λήξη μιας περιόδου αναφοράς ή μιας περιόδου μεταφοράς, υπό την προϋπόθεση όμως ότι ο εργαζόμενος του οποίου το δικαίωμα ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών αποσβέστηκε είχε πράγματι τη δυνατότητα να ασκήσει το δικαίωμα που του απονέμει η οδηγία.
- 44 Επιβάλλεται πάντως η διαπίστωση ότι εργαζόμενος ο οποίος, όπως ο εκκαλών της κύριας δίκης στην υπόθεση C-350/06 όσον αφορά το 2005, ευρίσκεται σε αναρρωτική άδεια κατά τη διάρκεια ολόκληρης της περιόδου αναφοράς και πέραν της περιόδου μεταφοράς που καθορίζεται από το εθνικό δίκαιο στερείται οποιασδήποτε περιόδου παρέχουσας δυνατότητα λήψεως της ετήσιας άδειάς του μετ' αποδοχών.
- 45 Το να γίνει δεκτό ότι, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις ανικανότητας προς εργασία που περιγράφηκαν στην ανωτέρω σκέψη, οι σχετικές εθνικές διατάξεις, και ιδίως αυτές που καθορίζουν την περίοδο μεταφοράς, μπορούν να προβλέψουν την απόσβεση του δικαιώματος του εργαζομένου για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών, το οποίο δικαίωμα εγγυάται το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88, χωρίς να έχει δοθεί πραγματικά στον εργαζόμενο η δυνατότητα να ασκήσει το δικαίωμα που του απονέμει η ως άνω οδηγία, θα σήμαινε ότι οι εν λόγω διατάξεις θα έθιγαν το κοινωνικό δικαίωμα που το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας απονέμει ευθέως σε κάθε εργαζόμενο.
- 46 Έτσι, αν και το Δικαστήριο δέχθηκε ότι τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίσουν, στο εσωτερικό τους δίκαιο, τους όρους ασκήσεως και εφαρμογής του δικαιώματος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών, διευκρίνισε πάντως ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν ωστόσο να εξαρτούν από οποιονδήποτε όρο την ίδια τη γένεση αυτού του δικαιώματος που απορρέει ευθέως από την οδηγία 93/104 (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση BECTU, σκέψη 53).
- 47 Σύμφωνα με την ίδια νομολογία, το Δικαστήριο τόνισε ότι τα μέτρα εκτελέσεως και εφαρμογής που είναι αναγκαία για την υλοποίηση των προδιαγραφών της οδηγίας 93/104 μπορούν να περιέχουν ορισμένες αποκλίσεις όσον αφορά τους όρους ασκήσεως του δικαιώματος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών, αλλά η ως άνω οδηγία

δεν επιτρέπει στα κράτη μέλη να αποκλείουν την ίδια τη γένεση ενός δικαιώματος που απονέμεται ρητώς σε όλους τους εργαζομένους (προπαρατεθείσα απόφαση BECTU, σκέψη 55).

48 Συνεπώς, εφόσον, σύμφωνα με τη νομολογία που παρατέθηκε στις ανωτέρω σκέψεις, το δικαίωμα ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών, το οποίο εγγυάται στον εργαζόμενο το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88, δεν μπορεί να θιγεί από εθνικές διατάξεις οι οποίες προβλέπουν τον αποκλεισμό της γενέσεως του δικαιώματος αυτού, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ισχύει κάτι άλλο σε ό,τι αφορά εθνικές διατάξεις οι οποίες προβλέπουν την απόσβεση του δικαιώματος αυτού στην περίπτωση ενός εργαζομένου ο οποίος ευρισκόταν σε αναρρωτική άδεια κατά τη διάρκεια ολόκληρης της περιόδου αναφοράς και/ή πέραν μιας περιόδου μεταφοράς, όπως ο G. Schultz-Hoff, ο οποίος δεν ήταν σε θέση να ασκήσει το δικαίωμά του για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών. Ειδικότερα, όπως και υπό τις περιστάσεις της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση BECTU, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούσαν να αποκλείσουν τη γένεση του δικαιώματος ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών, σε μια περίπτωση όπως αυτή του G. Schultz-Hoff, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να προβλέψουν την απόσβεση του δικαιώματος αυτού.

49 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι απαγορεύει εθνικές διατάξεις ή πρακτικές οι οποίες προβλέπουν ότι το δικαίωμα ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών αποσβέννυται κατά τη λήξη της περιόδου αναφοράς και/ή μιας περιόδου μεταφοράς που καθορίζεται από το εθνικό δίκαιο ακόμη και όταν ο εργαζόμενος ευρισκόταν σε αναρρωτική άδεια κατά τη διάρκεια ολόκληρης της περιόδου αναφοράς και η ανικανότητά του προς εργασία συνεχίστηκε μέχρι τη λήξη της σχέσεως εργασίας, εξ αυτού δε του λόγου δεν μπόρεσε να ασκήσει το δικαίωμά του για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών.

— Αναρρωτική άδεια η οποία διαρκεί για μέρος της περιόδου αναφοράς και συνεχίζεται κατά τη λήξη της εν λόγω περιόδου και/ή μιας περιόδου μεταφοράς

50 Λαμβανομένων υπόψη των όσων αναπτύχθηκαν στις σκέψεις 37 έως 49 της παρούσας αποφάσεως, το συμπέρασμα που επιβάλλεται, σε σχέση με το δικαίωμα ετήσιας άδειας

μετ' αποδοχών ενός εργαζομένου ο οποίος εργάστηκε, όπως ο G. Schultz-Hoff όσον αφορά το 2004, κατά τη διάρκεια ενός μέρους της περιόδου αναφοράς πριν λάβει αναρρωτική άδεια, ταυτίζεται με το συμπέρασμα της σκέψεως 49 της παρούσας αποφάσεως.

51 Ειδικότερα, κάθε εργαζόμενος ο οποίος στερείται το ωφέλημα μιας περιόδου ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών λόγω μακροχρόνιας αναρρωτικής άδειας ευρίσκεται στην ίδια κατάσταση με εκείνη που περιγράφηκε στη σκέψη 44 της παρούσας αποφάσεως, καθόσον η επέλευση ανικανότητας προς εργασία λόγω ασθένειας δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί.

52 Κατόπιν όλων των ανωτέρω, στο πρώτο ερώτημα στην υπόθεση C-350/06, καθώς και στο τρίτο ερώτημα στην ίδια υπόθεση, στο μέτρο κατά το οποίο το τελευταίο αυτό ερώτημα αφορά το δικαίωμα αδειάς και όχι τη χρηματική αποζημίωση για μη ληφθείσα ετήσια άδεια μετ' αποδοχών, πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι απαγορεύει εθνικές διατάξεις ή πρακτικές οι οποίες προβλέπουν ότι το δικαίωμα ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών αποσβέννυται κατά τη λήξη της περιόδου αναφοράς και/ή μιας περιόδου μεταφοράς που καθορίζεται από το εθνικό δίκαιο ακόμη και όταν ο εργαζόμενος ευρισκόταν σε αναρρωτική άδεια κατά τη διάρκεια ολόκληρης ή μέρους της περιόδου αναφοράς και η ανικανότητά του προς εργασία συνεχίστηκε μέχρι τη λήξη της σχέσεως εργασίας, εξ αυτού δε του λόγου δεν μπόρεσε να ασκήσει το δικαίωμά του για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών.

Επί του δικαιώματος χρηματικής αποζημιώσεως κατά τη λήξη της σχέσεως εργασίας για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών που δεν ελήφθη κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς και/ή μιας περιόδου μεταφοράς λόγω ανικανότητας προς εργασία κατά τη διάρκεια ολόκληρης ή μέρους της περιόδου αναφοράς και/ή της περιόδου μεταφοράς

53 Με το δεύτερο ερώτημα στην υπόθεση C-350/06 και, επικουρικώς, με το τρίτο ερώτημα στην ίδια υπόθεση, στο μέτρο κατά το οποίο το ερώτημα αυτό αφορά τη χρηματική αποζημίωση για μη ληφθείσα ετήσια άδεια μετ' αποδοχών, καθώς και με το δεύτερο ερώτημα στην υπόθεση C-520/06, τα αιτούντα δικαστήρια ερωτούν, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι

απαγορεύει εθνικές διατάξεις ή πρακτικές οι οποίες προβλέπουν ότι, κατά τη λήξη της σχέσεως εργασίας, ουδεμία χρηματική αποζημίωση για μη ληφθείσα ετήσια άδεια μετ' αποδοχών καταβάλλεται στην περίπτωση που ο εργαζόμενος ευρισκόταν σε αναρρωτική άδεια κατά τη διάρκεια ολόκληρης ή μέρους της περιόδου αναφοράς και/ή μιας περιόδου μεταφοράς. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο στην υπόθεση C-520/06 ερωτά βάσει ποιων κριτηρίων πρέπει να υπολογιστεί η χρηματική αποζημίωση.

54 Συναφώς, πρέπει καταρχάς να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88, διάταξη από την οποία η ως άνω οδηγία δεν επιτρέπει παρέκκλιση, παρέχεται σε όλους τους εργαζομένους ετήσια άδεια μετ' αποδοχών διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων εβδομάδων. Το ως άνω δικαίωμα ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών, το οποίο, σύμφωνα με τη νομολογία που παρατέθηκε στη σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως, πρέπει να θεωρηθεί ως αρχή του κοινοτικού κοινωνικού δικαίου με ιδιαίτερη σημασία, απονέμεται συνεπώς σε κάθε εργαζόμενο, ανεξαρτήτως της καταστάσεως της υγείας του.

55 Εξάλλου, όπως προκύπτει από τη σκέψη 52 της παρούσας αποφάσεως, το δικαίωμα ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών δεν αποσβέννυται κατά τη λήξη της περιόδου αναφοράς και/ή μιας περιόδου μεταφοράς που καθορίζεται από το εθνικό δίκαιο, όταν ο εργαζόμενος ευρισκόταν σε αναρρωτική άδεια κατά τη διάρκεια ολόκληρης ή μέρους της περιόδου αναφοράς και δεν είχε πράγματι τη δυνατότητα να ασκήσει το δικαίωμα αυτό που του απονέμει η οδηγία 2003/88.

56 Όταν λήγει η σχέση εργασίας, η ετήσια άδεια μετ' αποδοχών δεν μπορεί πλέον να ληφθεί πράγματι. Για να μην αποκλείεται παντελώς, εξαιτίας της αδυναμίας αυτής, η απόλαυση του δικαιώματος αυτού από τον εργαζόμενο, έστω και σε χρηματική μορφή, το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 προβλέπει ότι ο εργαζόμενος δικαιούται χρηματική αποζημίωση.

- 57 Καμία διάταξη της οδηγίας 2003/88 δεν καθορίζει ρητώς τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να υπολογιστεί η χρηματική αποζημίωση που αντικαθιστά την ελάχιστη περίοδο ή τις ελάχιστες περιόδους ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών σε περίπτωση λήξεως της σχέσεως εργασίας.
- 58 Ωστόσο, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο όρος «ετήσια άδεια μετ' αποδοχών» του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 σημαίνει ότι, κατά τη διάρκεια της κατά την ως άνω οδηγία ετήσιας άδειας, πρέπει να συνεχίζεται η καταβολή αποδοχών και ότι, δηλαδή, ο εργαζόμενος πρέπει να εισπράττει τις κανονικές αποδοχές του γι' αυτήν την περίοδο αναπαύσεως (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Robinson-Steele κ.λπ., σκέψη 50).
- 59 Κατά τον καθορισμό της χρηματικής αποζημιώσεως που οφείλεται στον εργαζόμενο δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88, τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν ώστε στο πλαίσιο των εθνικών μέτρων εφαρμογής να λαμβάνονται υπόψη τα όρια που απορρέουν από την ίδια την οδηγία.
- 60 Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την οδηγία 2003/88, το δικαίωμα ετήσιας άδειας και η καταβολή των αντιστοιχουσών σ' αυτήν αποδοχών αποτελούν τις δύο όψεις ενός ενιαίου δικαιώματος. Ο σκοπός της υποχρέωσης καταβολής των αποδοχών ετήσιας άδειας έγκειται στο να εξασφαλίζεται στον εργαζόμενο, κατά τη διάρκεια αυτής της άδειας και όσον αφορά τις αποδοχές του, κατάσταση παρόμοια με εκείνη των περιόδων εργασίας του (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Robinson-Steele κ.λπ., σκέψη 58).
- 61 Συνεπώς, όσον αφορά εργαζόμενο ο οποίος δεν ήταν σε θέση, από λόγους ανεξάρτητους της θελήσεώς του, να ασκήσει το δικαίωμά του για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών πριν από τη λήξη της σχέσεως εργασίας, η χρηματική αποζημίωση που δικαιούται πρέπει να υπολογίζεται κατά τρόπον ώστε να εξασφαλίζεται στον εν λόγω εργαζόμενο κατάσταση παρόμοια με εκείνη στην οποία θα ήταν αν είχε ασκήσει το εν λόγω δικαίωμα κατά τη διάρκεια της σχέσεως εργασίας. Ως εκ τούτου, οι κανονικές αποδοχές του εργαζομένου, οι οποίες πρέπει να συνεχίσουν να καταβάλλονται κατά τη διάρκεια της περιόδου αναπαύσεως που αντιστοιχεί στην ετήσια άδεια μετ' αποδοχών, έχουν καθοριστική σημασία και σε ό,τι αφορά τον υπολογισμό της χρηματικής αποζημιώσεως για ετήσια άδεια η οποία δεν έχει ληφθεί κατά τη λήξη της σχέσεως εργασίας.

62 Κατόπιν όλων των ανωτέρω, στο δεύτερο ερώτημα στην υπόθεση C-350/06, καθώς και στο τρίτο ερώτημα στην ίδια υπόθεση, στο μέτρο κατά το οποίο το τελευταίο αυτό ερώτημα αφορά τη χρηματική αποζημίωση για μη ληφθείσα ετήσια άδεια μετ' αποδοχών, καθώς και στο δεύτερο ερώτημα στην υπόθεση C-520/06, πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι απαγορεύει εθνικές διατάξεις ή πρακτικές οι οποίες προβλέπουν ότι, κατά τη λήξη της σχέσεως εργασίας, ουδεμία χρηματική αποζημίωση για μη ληφθείσα ετήσια άδεια μετ' αποδοχών καταβάλλεται στον εργαζόμενο ο οποίος ευρισκόταν σε αναρρωτική άδεια κατά τη διάρκεια ολόκληρης ή μέρους της περιόδου αναφοράς και/ή μιας περιόδου μεταφοράς, εξ αυτού δε του λόγου δεν μπόρεσε να ασκήσει το δικαίωμά του για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών. Οι κανονικές αποδοχές του εργαζομένου, οι οποίες πρέπει να συνεχίσουν να καταβάλλονται κατά τη διάρκεια της περιόδου αναπαύσεως που αντιστοιχεί στην ετήσια άδεια μετ' αποδοχών, έχουν καθοριστική σημασία και για τον υπολογισμό της εν λόγω χρηματικής αποζημιώσεως.

Επί των δικαστικών εξόδων

63 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον των αιτούντων δικαστηρίων, σ' αυτά εναπόκειται να αποφανθούν επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας έχει την έννοια ότι

δεν απαγορεύει εθνικές διατάξεις ή πρακτικές σύμφωνα με τις οποίες εργαζόμενος ο οποίος ευρίσκεται σε αναρρωτική άδεια δεν δικαιούται να λάβει ετήσια άδεια μετ' αποδοχών κατά τη διάρκεια περιόδου η οποία περιλαμβάνεται σε αναρρωτική άδεια.

- 2) Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι απαγορεύει εθνικές διατάξεις ή πρακτικές οι οποίες προβλέπουν ότι το δικαίωμα ετήσιας άδειας μετ' αποδοχών αποσβέννυται κατά τη λήξη της περιόδου αναφοράς και/ή μιας περιόδου μεταφοράς που καθορίζεται από το εθνικό δίκαιο ακόμη και όταν ο εργαζόμενος ευρισκόταν σε αναρρωτική άδεια κατά τη διάρκεια ολόκληρης ή μέρους της περιόδου αναφοράς και η ανικανότητά του προς εργασία συνεχίστηκε μέχρι τη λήξη της σχέσεως εργασίας, εξ αυτού δε του λόγου δεν μπόρεσε να ασκήσει το δικαίωμά του για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών.

- 3) Το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/88 έχει την έννοια ότι απαγορεύει εθνικές διατάξεις ή πρακτικές οι οποίες προβλέπουν ότι, κατά τη λήξη της σχέσεως εργασίας, ουδεμία χρηματική αποζημίωση για μη ληφθείσα ετήσια άδεια μετ' αποδοχών καταβάλλεται στον εργαζόμενο ο οποίος ευρισκόταν σε αναρρωτική άδεια κατά τη διάρκεια ολόκληρης ή μέρους της περιόδου αναφοράς και/ή μιας περιόδου μεταφοράς, εξ αυτού δε του λόγου δεν μπόρεσε να ασκήσει το δικαίωμά του για ετήσια άδεια μετ' αποδοχών. Οι κανονικές αποδοχές του εργαζομένου, οι οποίες πρέπει να συνεχίσουν να καταβάλλονται κατά τη διάρκεια της περιόδου αναπαύσεως που αντιστοιχεί στην ετήσια άδεια μετ' αποδοχών, έχουν καθοριστική σημασία και για τον υπολογισμό της εν λόγω χρηματικής αποζημιώσεως.

(υπογραφές)